

УДК 37.015.3:614.8

Культурологічний підхід при опануваннями питаннями безпеки у ВНЗ

Автор: Кулалаєва Н. В. к.х.н., доцент кафедри хімії Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. м. Миколаїв.

В сучасних умовах швидкого зростання об'ємів виробництва та необмеженого використання природних ресурсів людина опинилась під лавиною небезпек. Виникає питання одночасного збереження людської цивілізації та її подальшого розвитку.

Все більш очевидною стає необхідність розвитку нового світогляду, системи ідеалів і цінностей, формування якостей особистості безпечного типу, створення суспільства, держави й світового співтовариства безпечного типу. Одним з найбільш ефективних шляхів досягнення цього є формування відповідної культури, що враховує специфіку діяльності людини в умовах досягнення меж росту безпечного перетворення середовища перебування, а саме культури безпечної діяльності як основи існування й найважливішої ознаки сучасної цивілізації [1].

Тому, найважливішою метою освітнього процесу в галузі безпеки стає формування у майбутніх фахівців мислення, заснованого на глибокому усвідомленні головного принципу безумовності пріоритетів безпеки при вирішенні будь-яких професійних і особистісних завдань.

Освіта, з одного боку, повинна виконувати традиційне завдання, підключення індивіда до сукупного людського досвіду, зафіксованого в культурних нормах, традиціях, а з іншого, виникають нові завдання освітньої системи – підготовка людини до життя (соціалізація) у суспільному оточенні, що постійно змінюється, через розвиток у неї таких універсальних культуроутворюючих здібностей, як мислення, розуміння, рефлексія, креативність, комунікабельність тощо.

З позицій культурологічного підходу одним з головних завдань закладу освіти є створення сприятливих умов для всебічного розвитку молоді та формування особистості в соціокультурному значенні. Педагогічні факти і явища при такому підході аналізують у ретроспективі соціальних і культурних процесів минулого, сьогодення та майбутнього.

Основи культурологічного підходу щодо освіти розробляли Н. І. Алексєєв, Ш. А. Амонашвілі, А. Г. Асмолов, Є. В. Бондаревська, А. П. Валицька, О. С. Газман, В. П. Зинченко, І. А. Зязюн, С. В. Кульневич, В. В. Серіков, В. А. Сластьонін, Є. Н. Шиянов, І. С. Якиманська та ін.

Так за висловлюванням І. А. Зязюна «Культурологічний підхід, його методологія особливо цінні тим, що визначаються основні регулятиви побудови змісту освіти, в тому числі й вимоги представленості, відображення в ній основних досягнень людського розуму та людської діяльності, всього багатства людських культур, їх взаємозв'язку і взаємодії. Ці уявлення повинні

бути не фрагментарними, а системними, повними, необхідними і достатніми для успішного входження суб'єкта освіти у світ культури в усіх її виявах – науковій сфері, суспільному виробництві, повсякденному побуті, саморозвитку тощо, його опанування і, по можливості, розвитку» [2].

Культурологічний підхід використовує загальнофілософське поняття культури. Яка розглядається як механізм, що регламентує та регулює поведінку і діяльність людини, а сама людина є її носієм та ретранслятором, тобто культура – специфічно людський спосіб буття, котрий визначає весь спектр практичної та духовної активності людини, її можливої взаємодії з навколишнім світом і собою.

У наш час питання культури вивчають за трьома напрямками: 1) як сукупність матеріальних і духовних цінностей; 2) як специфічний спосіб людської діяльності; 3) як процес творчої самореалізації сутнісних сил особистості [3].

Значний вплив на становлення уявлення про культуру як про цілісну систему зробив відомий американський культурантрополог Лесли Уайт. На його думку людське поведіння є функцією культури. Якщо змінюється культура, то відповідно змінюється й поведінка. У культурі як цілісній системі Л. Уайт виділяє три підсистеми:

- технологічну підсистему, що характеризує взаємини людини із природою, використання їм технічних засобів і знарядь праці, типи помешкань, особливості харчування й т.п.;
- соціальну підсистему, що містить у собі суспільні відносини й відповідні їм типи поведінки, включаючи системи родинних зв'язків, економічних, військових, етичних і т.п. відносин;
- ідеологічну підсистему, що містить у собі ідеї, вірування, звичаї, а також різні види знання.

Культура як досвід, що акумулюється в різних формах знань, передається і засвоюється в процесі навчання, включає в себе культуру поведінки, культуру спілкування, культуру почуттів, культуру мислення і культуру практичної діяльності. Освіта несе в собі загальні елементи культури: духовні, практичні, естетичні, моральні. Уможливорюється не тільки трансляція культурних здобутків в поколіннях, а й закладається можливість трансформації їх у внутрішньому світі людини внаслідок її активності (інтеріоризації).

Для безпечного функціонування людини в сучасних умовах важливо виділити компоненти культури безпеки професійної діяльності як підсистеми загальної культури особистості, а саме: аксіологічний, функціональний, особистісний.

Безпечна професійна діяльність, що забезпечує схоронність здоров'я і життя людини, виступає як універсальна людська цінність (забезпечується всією системою навчання і виховання людей на основі загальнолюдських і національних цінностей). Крім того, як цінності

відокремлюють знання, уміння і навички про безпечну поведінку, здоровий спосіб життя та ін. З огляду на специфіку безпечної взаємодії з середовищем перебування, як цінності можуть виступати також і об'єкти матеріального світу, що забезпечують попередження, безпечну взаємодію і можливість ліквідації негативних наслідків (засоби інформації та моніторингу, прогнозування та захисти й т.д.) певних дій та впливів на людину та життєве середовище. Особливу категорію цінностей культури безпечної діяльності становлять законодавчо зафіксовані норми і правила у всіх сферах діяльності.

Функціональний компонент представляє культуру безпечної професійної діяльності як сукупність індивідуальних психофізичних якостей людини (психологічну стійкість), необхідних для ефективних дій в умовах небезпечної ситуації. Культура безпеки забезпечується реалізацією рекреаційних технологій, психологічних тренінгів, виробничої гімнастики, занять фізичною культурою і т. ін. При експлуатації технічних систем та діяльності з підвищеними вимогами до безпеки, для запобігання помилок, здатних призвести до тяжких наслідків, а також для успішної ліквідації останніх, розвиток даного компонента культури здобуває особливу актуальність.

Творчий компонент культури безпеки професійної діяльності виявляється як прояв творчості в ідентифікації небезпеки та запобіганні неї, а у випадку неминучості виникнення – в ефективній протидії з урахуванням її унікальності. Творчість у культурі безпечної діяльності проявляється в гнучкості, варіативності, спритності, сміливості, не традиційності рішень і поведінки, а також у критичному розгляді нових подій, явищ і їхньої оцінки через ознаки моральних категорій. Творчість є невід'ємною складовою безпечної взаємодії людини з життєвим середовищем.

Особистісний компонент культури безпечної діяльності становлять знання, уміння, навички людини щодо способів і прийомів безпечної взаємодії з суспільством, державою та навколишнім середовищем.

Таким чином для ефективного опанування всього комплексу питань безпеки у вищих навчальних закладах безсумнівно доцільно застосовувати культурологічний підхід.

Список літератури:

1. Кулалаєва Н. В. Культура безпеки людства. Монографія [Текст] / Н. В. Кулалаєва, В. О. Михайлюк. – Миколаїв : Видавництво Ірини Гудим, 2011. – 371 с.
2. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу [Електронний ресурс] / І. А. Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 19-30. Режим доступу : www.khnu.km.ua/root/res/2-7001-13.pdf.
3. Исаев В. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя [Текст] / В. Ф. Исаев. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 208 с.